

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ INTERNET – ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΔΙΚΑΙΟ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΟΧΩΝ ΑΠΟ ΑΔΙΚΗΜΑ

Μια ιδιαίτερα σημαντική απόφαση για το διεθνές δίκαιο των αδικοπραξιών που διαπράττονται μέσω διαδικτυακών τόπων εξέδωσε την 10/12/2002 το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας¹. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή αναγνωρίστηκε το δικαίωμα ιδιώτη, κατοίκου Αυστραλίας, να ενάγει στα δικαστήρια της χώρας του τον ιδιοκτήτη σελίδας του Internet που εδρεύει στις ΗΠΑ για δυσφημιστικές πράξεις σε βάρος του που τελέσθηκαν μέσω αυτής της σελίδας.

I. Η ΑΠΟΦΑΣΗ

Η υπόθεση αφορά σε ένα άρθρο του περιοδικού Barron's Online, που εκδίδεται από την εταιρία Dow Jones & Company Inc και δημοσιεύεται στο internet μέσω του διαδικτυακού τόπου WSJ.com, είναι δε προσβάσιμη σε όσους αναγνώστες επιθυμούν να καταβάλλουν συνδρομή και να αποκτήσουν όνομα χρήστη και κωδικό από το WSJ.com². Σε τεύχος του ως άνω περιοδικού υπήρχαν διάφορες αναφορές στον κ. Joseph Gutnick, κάτοικο Αυστραλίας, τις οποίες ο ίδιος θεώρησε δυσφημιστικές προς το πρόσωπό του (καθώς αναφερόταν ότι ασχολούταν με εργασίες «ξεπλύματος» χρημάτων), και προσέφυγε στα δικαστήρια της χώρας του για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του³.

Το Δικαστήριο του πρώτου βαθμού έκρινε ότι οι ως άνω αναφορές δημοσιεύθηκαν στην Πολιτεία της Βικτώρια στην Αυστραλία, όταν οι συνδρομητές του ανωτέρω περιοδικού «κατέβαζαν»⁴ από το internet το συγκεκριμένο άρθρο⁵. Το εφετείο έκρινε ορθή την απόφαση αυτή⁶, και η εταιρία Dow Jones προσέφυγε στο Ανώτατο Δικαστήριο αμφισβητώντας την κρίση του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου ως προς την αρμοδιότητά του να εκδικάσει την υπόθεση⁷, ισχυριζόμενη ότι οι επίδικες απόψεις δημοσιεύθηκαν στο New Jersey των ΗΠΑ, όπου βρίσκονται οι servers⁸ της εταιρίας, και ότι, συνεπώς, το εφαρμοστέο δίκαιο ήταν αυτό της Πολιτείας του New Jersey.

Στο απολογικό της ως άνω απόφασης αναφέρονται αρκετές σκέψεις που είναι σημαντικό να μνημονευθούν, δεδομένου ότι αναμένεται να αποτελέσουν σημείο αναφοράς σε μελλοντικές ανάλογες υποθέσεις. Σύμφωνα λοιπόν με τους προβληθέντες ισχυρισμούς της εναγομένης εταιρίας Dow Jones, θα έπρεπε οποιοσδήποτε δημοσιεύει ύλη στο διαδίκτυο να συμμορφώνεται μόνο με το δίκαιο του τόπου στον οποίο διατηρεί τους servers του. Σε αντίθετη

¹ Dow Jones & Company Inc v Gutnick [2002] HCA 56, (http://www.austlii.edu.au/au/cases/cth/high_ct/2002/56.html), εφεξής στο παρόν χάριν συντομία «υπόθεση Dow Jones»

² Σκέψη 1 της απόφασης

³ Σκέψεις 2 και 6

⁴ Ελληνική μετάφραση του όρου download

⁵ Σκέψη 7

⁶ Σκέψη 8

⁷ Σκέψη 9

⁸ Υπολογιστής εξυπηρέτησης δικτύου

περίπτωση, πάντα κατά τους ίδιους ισχυρισμούς, ο εκδότης θα έπρεπε να λαμβάνει υπ' όψιν του τους νόμους όλων των κρατών της γης, καθώς δεν μπορούν να τεθούν περιορισμοί που να εμποδίσουν οποιονδήποτε, οπουδήποτε να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που υπάρχουν στον server αυτόν⁹.

Ο ισχυρισμός αυτός απερρίφθη από το Δικαστήριο με το αιτιολογικό ότι, μολονότι αυτή η σκέψη ευνοεί τον εκδότη, θα πρέπει να συνυπολογισθούν και τα αντικρουόμενα συμφέροντα, όπως είναι αυτό του δικαιώματος κάθε ιδιώτη να διατηρεί άσπιλη τη φήμη του στην κοινωνία¹⁰. Προχωρώντας, το Δικαστήριο έκρινε ότι όσοι επιθυμούν να είναι νομικά ασφαλείς από τυχόν αγωγές, θα πρέπει να λαμβάνουν πληροφορίες για το πρόσωπο με το οποίο θα ασχοληθούν, ούτως ώστε να εντοπίζουν το εκάστοτε εφαρμοστέο δίκαιο, χωρίς να υπάρχει ανάγκη να γνωρίζουν τους νόμους κάθε κράτους¹¹.

Περατέρω, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι, σε περιπτώσεις όπως η δυσφήμιση, τόπος της ζημίας είναι ο τόπος στον οποίο βλάπτεται η φήμη, ο οποίος είναι ο τόπος στον οποίο λαμβάνει χώρα η δυσφημιστική πράξη κατά τρόπον ώστε να βλαφθεί η φήμη. Δεδομένου δε ότι, στην περίπτωση του internet, η πράξη δεν μπορεί να λάβει χώρα πριν την πρόσβαση στην συγκεκριμένη σελίδα από το χρήστη, ο τόπος αυτός θα είναι ο χώρος στον οποίο ο χρήστης «κατεβάζει» το δυσφημιστικό υλικό από τον server¹². Άλλωστε, παρά το ότι οι περιπτώσεις του internet είναι αρκετά πρόσφατες, το Δικαστήριο επισήμανε ότι παρόμοιες περιπτώσεις υφίστανται από τότε που γεννήθηκαν οι εφημερίδες και τα περιοδικά, είναι δε νομικά ταυτόσημες με τις αδικοπραξίες που διαπράττονται από την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, σε κάθε δε περίπτωση ο εκάστοτε εκδότης έχει επίγνωση της έκτασης της προσβασιμότητας των πληροφοριών που δημοσιεύει¹³.

Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε ότι σημαντικό βάρος έπρεπε να δοθεί στο ότι η αποζημίωση του ζημιωθέντος από δυσφήμιση θα έχει νόημα μόνον εφόσον ο αιτών έχει υπαρκτή φήμη στον τόπο της δημοσίευσης. Συνεπώς, οι ζημιωθέντες, κατά το Δικαστήριο, είναι απίθανο να προσφύγουν στη δικαστική προστασία εάν η εκδοθησόμενη απόφαση δεν είναι εφαρμόσιμη στον τόπο που υφίσταται η φήμη¹⁴.

II. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Πριν προχωρήσουμε σε περατέρω αναλύσεις θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι το δίκαιο της Αυστραλίας ανήκει στην κατηγορία των δικαίων του λεγομένου *common law*¹⁵, όπου οι δικαστές κρίνουν κυρίως με βάση τα νομικά

⁹ Σκέψεις 20 και 54

¹⁰ Σκέψεις 22 και 23

¹¹ Σκέψη 24

¹² Σκέψεις 44

¹³ Σκέψεις 38 και 39

¹⁴ Σκέψη 53

¹⁵ Όπως και οι ΗΠΑ, η Αγγλία και οι περισσότερες χώρες της Κοινοπολιτείας. Ο Ν. Παπαντωνίου (Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 3η έκδ., (1983), Αθήνα, Π. Σάκκουλα, σελ. 18) υιοθετεί τον όρο

προηγούμενα και, σε περίπτωση έλλειψης τέτοιων, δημιουργούν οι ίδιοι νομολογία, πάνω στην οποία στηρίζονται μεταγενέστερες αποφάσεις. Αντίθετα, το ελληνικό δίκαιο εντάσσεται στην κατηγορία του ηπειρωτικού δικαίου¹⁶, το οποίο στηρίζεται στην ύπαρξη συγκεκριμένων νομικών κανόνων, τα δε δικαστήρια περιορίζονται στο να ερμηνεύσουν και να εφαρμόζουν αυτούς¹⁷.

Η απόφαση *Dow Jones* στηρίζεται στην αρχή «the proper law of the tort»¹⁸ του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου η οποία ρυθμίζει τις υποθέσεις αδικοπραξίας σύμφωνα με το δίκαιο που κάθε φορά κρίνεται ως πλέον αρμόζον για το τελεσθέν αδίκημα. Αυτό, πρακτικά, σημαίνει ότι στα περισσότερα δίκαια του common law που εφαρμόζουν την συγκεκριμένη αρχή, η απόφαση αυτή δημιουργεί ένα νομικό προηγούμενο, το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα σε οποιονδήποτε υφίσταται τις συνέπειες αδικοπραξίας μέσω του internet να φέρει την υπόθεση ενώπιον των δικαστηρίων της χώρας του.

Στο ελληνικό δίκαιο, ανάλογες περιπτώσεις ρυθμίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 26 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο εφαρμόζεται το δίκαιο της πολιτείας όπου διαπράχθηκε το αδίκημα¹⁹ και του άρθρου 5 § 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 44/2001, σύμφωνα με το οποίο ενοχές από αδικοπραξία ρυθμίζονται ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιόγνο γεγονός. Στην περίπτωση ωστόσο αδικοπραξιών μέσω διαδικτύου, όπου ο τόπος της τελέσεως του αδικήματος δεν είναι σαφής, καλούνται να εφαρμοσθούν διάφορες θεωρίες, όπως η θεωρία του τόπου της ενέργειας του ζημιόγνου γεγονότος, η θεωρία του τόπου του αποτελέσματος, η μεικτή θεωρία κατά την οποία αναγνωρίζεται δικαίωμα επιλογής στον αδικηθέντα ανάμεσα στις δύο προηγούμενες θεωρίες ή η θεωρία του βαρύνοντος τόπου, κατά την οποία λαμβάνεται υπόψη ο τόπος στον οποίο η αδικοπραξία ως ενότητα εκδηλώνεται κατά την κύρια σημασία της²⁰.

Σύμφωνα πάντως με πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, σε περίπτωση που τα πραγματικά περιστατικά της αδικοπραξίας συντελούνται στο έδαφος περισσότερων πολιτειών, η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου εναπόκειται στον ζημιωθέντα²¹. Εξάλλου, το ΔΕΚ έχει κρίνει ότι ο ζημιωθείς μπορεί να ενάγει κατ' επιλογήν είτε στον τόπο εγκατάστασης του εκδότη, είτε οπουδήποτε αλλού κυκλοφόρησε το δημοσίευμα εφόσον κρίνει ο ίδιος ότι στον τόπο αυτό προσβλήθηκε η υπόληψή του²².

judge made law (δίκαιο διαμορφωθέν από τους δικαστές) για την περιγραφή του αγγλοσαξωνικού δικαίου

¹⁶ Όπως η Γαλλία, η Γερμανία και οι περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες.

¹⁷ Βλ. K.D.Kerameus, P.J.Kozyris (ed.) *Introduction to Greek Law*, 2nd ed. (1993), Kluwer – Sakkoulas, σελ. 15

¹⁸ «Το αρμόζον στην αδικοπραξία δίκαιο», σκέψη 41 της απόφασης, βλ. και Σπ. Βρέλλη, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, (2001), σελ. 243.

¹⁹ Αρχή της *lex loci delicti commissi*

²⁰ Περί ων αναλυτικότερα βλ. Σπ. Βρέλλη, *ό.π.*, σελ. 245 έπ.

²¹ ΑΠ 295/2000 ΝοΒ 49, 410, η οποία προκρίνει τη μεικτή θεωρία

²² Μεικτή θεωρία – Απόφαση ΔΕΚ C-68/93 (Fiona Shevill), Συλλογή Νομολογίας του Δικαστηρίου 1995 σελ. I-0415, σκέψη 1 του Διατακτικού, βλ. ωστόσο και αντίθ. προγενέστερη απόφαση ΔΕΚ C-

Η πολλαπλότητα της τοπικής σύνδεσης²³ των διαπραπτομένων αδικημάτων στο internet σε συνδυασμό με την ελαστικότητα του κανόνα της *lex loci delicti commissi*, δίνει την δυνατότητα, όπως είδαμε, της ανάπτυξης διαφόρων θεωριών για την εφαρμογή της. Στα πλαίσια της ανάλυσης αυτής, η ύπαρξη της απόφασης στην υπόθεση Dow Jones είναι δυνατόν να συνδράμει στην εδραίωση της ήδη προκρινόμενης από τη ελληνική νομολογία θέσης²⁴, ότι σε περιπτώσεις αδικοπραξιών που διαπράττονται μέσω internet έχει ο θιγόμενος την επιλογή να προσφύγει για προστασία και στα Δικαστήρια της χώρας του, εφόσον στον τόπο αυτό έχουν επέλθει τα αποτελέσματα του αδικήματος. Το σκεπτικό και το διατακτικό της απόφασης αυτής παρέχουν πιθανότατα τη λύση που η σύγχρονη νομική θεωρία αναζητά στο κατά πόσον ο Κυβερνοχώρος αποτελεί από μόνος του «τόπο» τέλεσης αδικημάτων και αν θα πρέπει να ανευρεθεί μια νέα θεωρία του *proper law of the cybertort*²⁵. Η απόφαση Dow Jones προέκρινε μια λύση η οποία είναι πολύ πιο κοντά στην υφιστάμενη νομική θεώρηση του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, παρέχει την απαραίτητη προστασία στον θιγόμενο από την αδικοπραξία και, το κυριότερο, δεν απαιτεί ενοποίηση των νομικών κανόνων παγκοσμίως προκειμένου να επιτευχθεί η επιθυμητή νομική προστασία.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι παρά τις μεγάλες διαφορές των νομικών συστημάτων και των εφαρμοζόμενων αρχών, η απόφαση Dow Jones και οι ως άνω αποφάσεις του ΔΕΚ και του Αρείου Πάγου, πηγάζουσες από δύο διαμετρικά αντίθετους νομικούς πολιτισμούς, οδηγούν σε μια κοινή συνισταμένη που ως γνώμονα λαμβάνει το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Σε τελική ανάλυση άλλωστε, η κατά το δυνατόν ενοποίηση του διεθνούς νομικού πλαισίου του internet, επιβάλλεται τόσο από την έλλειψη συνόρων και περιορισμών στην χρήση του διαδικτύου, όσο και από την συνεχώς αυξανόμενη εφαρμοσιμότητα των κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στην καθημερινή μας ζωή.

220/88 (Dumez France SA και Tracoba SARL v Hessische Landesband κ.α.), Συλλογή 1990 σελ. I-00049, σκέψη 20, η οποία προκρίνει τη θεωρία του βαρύνοντος τόπου

²³ Όρος που υιοθετείται από τον Σ. Βρέλλη, ό.π. σελ. 245

²⁴ Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 21

²⁵ «Αρμόζον δίκαιο στο Κυβερνοαδίκημα» – Α. Γραμματικάκη – Αλεξίου, *Internet και Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο* (1998) Αρμ ΝΒ', σελ. 412